

ΤΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΥ ΜΑΣ κ. Ι. ΜΑΝΤΑΚΑ

Τον

Με τό ἄρθρο τοῦ κ. Κολαματινοῦ γιὰ τὴν Βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, τοῦ περασμένου Σαββάτου, δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἀνακινήσουμε ἕνα ζήτημα πολὺ σοβαρὸ γιὰ μουσικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ ποῦ ἐδῶ στὴν πόλιν μας δὲν ἔχει δοθῇ καμμιὰ λύσις. Τὸ ζήτημα δίδεται αὐτό, τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ γενικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, εἶναι πολυδαίδαλο, ἔχουν γραφεῖ πάρα πολλὰ

πάνω σ' αὐτὸ καὶ ἔτσι εἶναι προβληματικὴ ἡ ἀνάλυσίς του στὰ στενά πλαίσια ἑνὸς ἄρθρου. Γιὰ τὸν αὐτὸ θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ μόνο με μερικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς σημερινῆς καταστάσεως τοῦ ζητήματος δηλ. τί ἐκτελεῖται στὶς ἐκκλησίες μας σήμερα καὶ τί λύσεις θὰ πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν γιὰ νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνόουσια κατασκευάσματα τῶν διαφόρων χορωδιῶν καὶ τὴν ἀνανεταῖδικη ἐκτέλεσι ἀρισμένων φαλτῶν.

Μιὰ δὴς μικρὴ ἱστορικὴ θεώρησι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ σύντομη διαγραφὴ μερικῶν τῆς χαρακτηριστικῶν θὰ μᾶς εἶναι πολὺ χρήσιμη γιὰ τὴν ὅλη ἐξέτασι τῆς σημερινῆς τῆς καταστάσεως.

Ἡ Β. Μ. εἶναι ἕνα κράμα ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς μουσικῆς. Τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς εἶναι Περσικὰ, Συριακὰ, Ἑβραϊκὰ καὶ ἄλλα. Ἐπέδρασαν αὐτὰ διότι ἡ Β. Μ. διεμορφώθη εἰς τὴν Ἀντιόχεια καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ καθαρὴ βυζαντινὴ μουσικὴ περίοδος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν 4^{ον} αἰῶνα, καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς ἀπὸ τὸν 7^{ον} αἰῶνα καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς ἀπὸ τὸν 10^{ον} αἰῶνα. Ἀκολουθοῦν κατόπιν πολλοὶ μελωδοὶ μετὰ δὲ τὴν πτώση τοῦ Βυζαντίου ἀρχίζει ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς στὸ 6. μέλος. Αὐτὴν μποροῦμε νὰ τὴν διακρίνομε ἀπὸ τὸν ἄρθρο καὶ ξένο χαρακτηριστὴρα ποῦ δίνει στὸ 6. μέλος, ὡς τόσο καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦταν γόνιμη. Στὴν νεώτερη ἐποχὴ ἔχουμε τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο καὶ ἄλλους καὶ μετὰ τοὺς θεμελιωτὲς τῆς σημερινῆς παρασημαντικῆς. Οἱ αἰῶνες ποῦ μεσολοβοῦν ἀπὸ τὴν καθιέρωσιν τῆς μέχρι σήμερα ἐπέφερον μιὰ ἐξέλιξι ποῦ ἂν καὶ δὲν εἶναι ἴδια μετὰ τὴν ἀντίστοιχη εὐρωπαϊκὴ εἶναι ὅμως πολλὴ σημαντικὴ. Ἡ ἐκκλησία ποῦ χαρακτηριστικὸς τῆς εἶναι ἡ συντηρητικὸτητα προσπάθησε πάντα νὰ ἀντισταθῇ σὲ κάθε νεωτερισμὸ. Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ καταπνίξῃ τὸν πόθο τῶν μελωδῶν νὰ ἐκφράσουν τὴν λατρεῖα τοὺς σὲ μιὰ γλώσσα ζωντανή καὶ περισσότερο ἐκφραστικὴ, καὶ τὴν ἐπιδίωξι τοὺς ὥστε τὰ ἔργα τοὺς νὰ θροῦν ἀντίπαλο στὶς ψυχὰς τῶν πιστῶν καὶ νὰ τὶς κάνουν νὰ ἀισθανοῦν καλύτερα τὸν θεῖο Παράγοντα.

Τὴν Β. Μ. ἀρχικὰ μονόφωνη χαρακτηρίζει ἕνας ἐξαιρετικὸς μελισματικὸς, ρυθμικὸς, καὶ διαστηματικὸς πλούτος ποῦ δὲν μποροῦν εὐκόλως νὰ διακρίνουν ἀμήτοιοι. Ἀργότερα, ὑπάρχουν πολλὲς ἐνδείξεις σὲ κώδικες, χρησιμοποιοῦσαν ἰσοκρατήματα δηλ. κρατημένους βασικούς ἤχους. Ἡ ἐκτέλεσις ἦν πολύπλοκη. Ἀπὸ ἱστορικὲς μαρτυρίες διαπιστώνουμε τὴν ὑπαρξὶ μεγάλων χορῶν. Εἰς αὐτοὺς ἄλλοι κρατοῦσαν τὸ μέλος ἄλλοι σὺν ἀριστοτεχνικῇ τάξει τὰ ἰσοκρατήματα καὶ τὰ παιδιὰ τὸ μέλος σὲ μιὰ ὀκτώδα ὑψηλότερα. Ἔτσι εἴχαμε περὶ τοῦ μιὰ τρίφωνη χορωδία. Ἀκόμη ὑπῆρχαν καὶ σόλα ἡ λεγομένη καλοφωνία. Τὸν ὅρο αὐτὸ καὶ ἄλλους συναντοῦμε σὲ πολλὰ χειρόγραφα ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲ γνώρισα πέρυσι σ' ἕνα μουτζεῖο, στὸ Ἅγιο Ὅρος γιὰ μελέτη. Ὑπάρχουν ἀκόμη μουσικολογικὲς ἐργασίες ποῦ ἐπιβεβαιώνουν τὰ παραπάνω.

Σήμερα ὅμως τίς ἀκούμε στὶς ἐκκλησίες μας; Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ τὴν λυγερὴ πλοστικότητα τῶν μελωδιῶν νὰ καταυτρεφεῖται ἀπὸ μιὰ ἀπέραντη λαρυγιωφάνια, ρινοφάνια, ξηροφάνια ἀπὸ τὸ δῆθεν προσωπικὸ ὕφος τοῦ κάθε φαλτῶν ποῦ συχνὰ τὸ διαμορφώνει ἀκούγοντας ἀμενέδες στὸ ραδιόφωνο καὶ στὸ Τουρκικὸ κιν. ἡχογράφο καὶ τὸ χαρτῶμα τοῦ κειμένου ἴσης ἀξίας μετὰ τὴν μουσικὴν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν πρόχειρο συμβασμὸ τὴν βυζαντινὴν μελωδίαν κατατωμημένη ἀπὸ τὴν ποροφοριωμένη ἀρρωστία τῆς κωνέδας μετὰ συγχωριδίες ἐννόησις καὶ ἐξόμησης καὶ μετὰ ὅλα τὰ γλυκανάλατα κορυκεύματα ποῦ τῆς προσθέτουν οἱ δῆθεν ἀνωμορφωτὲς τῆς οἱ «ἀφ'βαλμοβγάλει» ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ τοὺς ἀνέμοσε ἕνας καλὸς ἐργάτης τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὁ κ. Σ. Κορρὰς σὲ μιὰ διὰλέξιν τοῦ ποῦ παρηκολούθησα στὴν Ἀθήνα. Κάπου — κάπου φωνάζουν τὴν μουσικὴν μας ἀναρχία. Ποιοὶ ὅμως εἶναι οἱ λόγοι ποῦ ὑπαγορεύουν τὴν μουσικὴ αὕτη ἀναρχία; ἡ συντηρητικὴ τῆς ἐκκλησίας, ἡ ἀδιαφορία τοῦ κοινοῦ, ἡ μικρὴ μόρφωσις τῶν φαλτῶν καὶ ὅλων ποῦ ἀσχολοῦνται μετὰ τὸ ζήτημα αὐτὰ καὶ οἱ λύσεις πολλῶν νὰ ἀντιστοιχῶσιν τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν μετὰ διάφορα γιγαστοσόφια. Μετὰ τὴν ἀναμόρφωσιν θὰ πρέπει νὰ ἀσχοληθοῦμε ὁρκατὰ καὶ νὰ δοῦμε πῶς νοεῖται αὕτη. Ὁ δὲ ὅμως εἶναι κάτι ποῦ θὰ μᾶς ἀπαλίσῃ στὸ δεύτερο μας ἄρθρο.

Ἀθήνα, 21/2/52
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΤΑΚΑΣ

ΕΠΗΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΥΡΑΣ

25-2-52